مسئله ٤: طهارت بول غیر پرندگان حلال گوشت دارای نفس سائله:

۱. مرحوم خویی در این حکم، ادعای اجماع می‌کند.[۱]

۲. حضرت امام در این باره می‌نویسند:

«ومن بعض ما تقدّم یظهر وضوح طهارة أبوال الخیل و البغال و الحمیر وأرواثها؛ فإنّها مع هذا الابتلاء الکثیر المشاهد – خصوصاً فی بلاد الأعراب فی حروبهم وغیرها – لو کانت نجسة لصارت ضروریة واضحة لدی المسلمین؛

لا یشکّ فیها أحد منهم، مع أنّ الطهارة فی جمیع الأعصار کالضروری لا یحوم حولها التشکیک.»[۲]

۳. روایات وارده در این مسئله چند دسته روایت وجود دارد:

دسته اول: روایات دال بر لزوم غسل:

یک) «مُحَمَّدُ بْنُ یَعْقُوبَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ یَحْیَی عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ اَلْبَرْقِیِّ عَنْ أَبَانٍ عَنِ اَلْحَلَبِیِّ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عَلَیْهِ السَّلاَمُ قَالَ: لاَ بَأْسَ بِرَوْثِ الْحُمُرِ وَ اغْسِلْ أَبْوَالَهَا.»[۳]

دو) «وَ عَنِ اَلْحُسَیْنِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّی بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ اَلْوَشَّاءِ عَنْ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ أَبِی مَرْیَمَ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ عَلَیْهِ السَّلاَمُ مَا تَقُولُ فِی أَبْوَالِ الدَّوَابِّ وَ أَرْوَاثِهَا قَالَ أَمَّا أَبْوَالُهَا فَاغْسِلْ إِنْ أَصَابَکَ ، وَ أَمَّا أَرْوَاثُهَا فَهِیَ أَکْثَرُ مِنْ ذَلِکَ.»[۴]

ما می‌گوییم:

دابّه به معنای جنبنده است ولی غالباً در حیواناتی که بر آنها سوار می‌شوند اطلاق می‌شود.[۵]

سه) «وَ عَنْهُ عَنْ فَضَالَةَ عَنْ حُسَیْنِ بْنِ عُثْمَانَ عَنِ ابْنِ مُسْکَانَ عَنِ اَلْحَلَبِیِّ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَیْهِ السَّلاَمُ عَنْ أَبْوَالِ الْخَیْلِ وَ الْبِغَالِ فَقَالَ اغْسِلْ مَا أَصَابَکَ مِنْهُ .»[۶]

چهار) «وَ بِإِسْنَادِهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ یَحْیَی عَنِ اَلسِّنْدِیِّ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ یُونُسَ بْنِ یَعْقُوبَ عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَی بْنِ أَعْیَنَ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَیْهِ السَّلاَمُ عَنْ أَبْوَالِ الْحَمِیرِ وَ الْبِغَالِ قَالَ اغْسِلْ ثَوْبَکَ قَالَ قُلْتُ فَأَرْوَاثُهَا قَالَ هُوَ أَکْثَرُ مِنْ ذَلِکَ.»[۷]

---

[۱] . التنقیح، ج۲، ص۳۸۲

[۲] . کتاب الطهارة (امام خمینی)، ج۳، ص۳۸

[۳] . وسائل الشیعة، ج۳، ص۴۰۶، ح۳۹۹۴

[۴] . همان، ص۴۰۸، ح۴۰۰۱

[۵] . قاموس المحیط، ج۱، ص۸۵

[۶] . وسائل الشیعة، ج۳، ص۴۰۹، ح۴۰۰۴

[۷] . همان، ح۴۰۰۶

پنج) «وَ عَنْهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ عَمْرِو بْنِ سَعِيدٍ عَنْ مُصَدِّقِ بْنِ صَدَقَةَ عَنْ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي حَدِيثٍ قَالَ: سُئِلَ عَنْ بَوْلِ الْبَقَرِ يَشْرَبُهُ الرَّجُلُ قَالَ إِنْ كَانَ مُحْتَاجاً إِلَيْهِ يَتَدَاوَى بِهِ (يَشْرَبُهُ) وَ كَذَلِكَ بَوْلُ الْإِبِلِ وَ الْغَنَمِ.»[1]

ما می‌گوییم:

استدلال به این روایت چنین است که اگر برای تداوی نباشد، چون نجس است، شرب آن حرام است.

ولی می‌توان گفت علت تحریم شرب در غیر تداوی، به سبب نجاست نیست بلکه به علت پلیدی است.

دسته دوم: روایاتی که در بول خر، قاطر، اسب حکم به لزوم غسل داده و در بول سایر غیر پرندگان حلال گوشت‌ها، حکم به طهارت کرده است:

یک) « وَ عَنْهُ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ حَرِيزٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ أَلْبَانِ الْإِبِلِ وَ الْبَقَرِ وَ الْغَنَمِ وَ أَبْوَالِهَا وَ لُحُومِهَا فَقَالَ لَا تَوَضَّ مِنْهُ إِنْ أَصَابَكَ مِنْهُ شَيْءٌ أَوْ ثَوْباً لَكَ فَلَا تَغْسِلْهُ إِلَّا أَنْ تَتَنَظَّفَ قَالَ وَ سَأَلْتُهُ عَنْ أَبْوَالِ الدَّوَابِّ وَ الْبِغَالِ وَ الْحَمِيرِ فَقَالَ اغْسِلْهُ فَإِنْ لَمْ تَعْلَمْ مَكَانَهُ فَاغْسِلِ الثَّوْبَ كُلَّهُ فَإِنْ شَكَكْتَ فَانْضَحْهُ .»[2]

دو) « وَ بِإِسْنَادِهِ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ فَضَالَةَ عَنْ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ رَجُلٍ يَمَسُّهُ بَعْضُ أَبْوَالِ الْبَهَائِمِ أَ يَغْسِلُهُ أَمْ لَا قَالَ يَغْسِلُ بَوْلَ الْحِمَارِ وَ الْفَرَسِ وَ الْبَغْلِ فَأَمَّا الشَّاةُ وَ كُلُّ مَا يُؤْكَلُ لَحْمُهُ فَلَا بَأْسَ بِبَوْلِهِ .»[3]

دسته سوم: روایاتی که حکم بر کراهت کرده است

یک) « وَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ عُرْوَةَ عَنْ بُكَيْرٍ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَحَدِهِمَا عَلَيْهِمَا السَّلَامُ : فِي أَبْوَالِ الدَّوَابِّ تُصِيبُ الثَّوْبَ فَكَرِهَهُ فَقُلْتُ أَ لَيْسَ لُحُومُهَا حَلَالاً فَقَالَ بَلَى وَ لَكِنْ لَيْسَ مِمَّا جَعَلَهُ اللَّهُ لِلْأَكْلِ .»[4]

دو) « الْعَيَّاشِيُّ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَحَدِهِمَا عَلَيْهِمَا السَّلَامُ قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ أَبْوَالِ الْخَيْلِ وَ الْبِغَالِ وَ الْحَمِيرِ قَالَ فَكَرَّهَهَا فَقُلْتُ أَ لَيْسَ لَحْمُهَا حَلَالاً قَالَ فَقَالَ أَ لَيْسَ قَدْ بَيَّنَ اللَّهُ لَكُمْ وَ الْأَنْعامَ خَلَقَها لَكُمْ فِيها دِفْءٌ وَ مَنافِعُ وَ مِنْها تَأْكُلُونَ وَ قَالَ فِي الْخَيْلِ وَ الْخَيْلَ وَ الْبِغالَ وَ الْحَمِيرَ لِتَرْكَبُوها وَ زِينَةً فَجَعَلَ لِلْأَكْلِ الْأَنْعَامَ الَّتِي قَصَّ اللَّهُ فِي الْكِتَابِ وَ جَعَلَ لِلرُّكُوبِ الْخَيْلَ وَ الْبِغَالَ وَ الْحَمِيرَ وَ لَيْسَ لُحُومُهَا بِحَرَامٍ وَ لَكِنَّ النَّاسَ عَافُوهَا . »[5]

---

[1] . همان، ص۴۱۰، ح۴۰۰۸

[2] . همان، ص۴۰۷، ح۳۹۹۸

[3] . همان، ص۴۰۹، ح۴۰۰۲

[4] . همان، ص۴۰۸، ح۴۰۰۰

[5] . مستدرک، ج۲، ص۵۵۸

دسته چهارم: روایاتی که حکم به نضح (پاشیدن آب) کرده است

یک) «عَنْهُ عَنِ اَلْقَاسِمِ عَنْ أَبَانٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَیْهِ السَّلاَمُ عَنِ الرَّجُلِ یُصِیبُهُ أَبْوَالُ الْبَهَائِمِ أَ یَغْسِلُهُ أَمْ لاَ قَالَ «یَغْسِلُ بَوْلَ الْفَرَسِ وَ الْبَغْلِ وَ الْحِمَارِ وَ یَنْضِحُ بَوْلَ الْبَعِیرِ وَ الشَّاةِ وَ کُلُّ شَیْءٍ یُؤْکَلُ لَحْمُهُ فَلاَ بَأْسَ بِبَوْلِهِ»»[1]

ما می‌گوییم:

شاة در این روایت عطف به کل شیء یؤکل لحمه شده است و معنی چنین است که در بول فرس و بغل و حمار باید غسل صورت پذیرد و در شتر، نضح کافی است ولی در شاة و مأکول اللحم‌ها هیچ کاری لازم نیست. این نوع قرائت با روایات ۲ دسته دوم سازگار است. ولی اگر «شاة» را عطف به بعیر کنیم، در بول شاة هم نضح لازم است.

توجه شود که این روایات در وسائل تقطیع شده نقل شده که باعث اشتباه می‌شود.

دسته پنجم) تفصیل بین جایی که هنوز مرطوب است و جایی که خشک شده است:

یک) « وَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ جَدِّهِ عَلِیِّ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ أَخِیهِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عَلَیْهِمَا السَّلاَمُ قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنِ الدَّابَّةِ تَبُولُ فَیُصِیبُ بَوْلُهَا اَلْمَسْجِدَ أَوْ حَائِطَهُ أَ یُصَلَّى فِیهِ قَبْلَ أَنْ یُغْسَلَ قَالَ إِذَا جَفَّ فَلاَ بَأْسَ .»[2]

دو) « عَلِیُّ بْنُ جَعْفَرٍ فِی کِتَابِهِ عَنْ أَخِیهِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عَلَیْهِمَا السَّلاَمُ قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنِ الثَّوْبِ یَقَعُ فِی مَرْبِطِ الدَّابَّةِ عَلَى بَوْلِهَا وَ رَوْثِهَا کَیْفَ یَصْنَعُ قَالَ إِنْ عَلِقَ بِهِ شَیْءٌ فَلْیَغْسِلْهُ وَ إِنْ کَانَ جَافّاً فَلاَ بَأْسَ .»[3]

سه) « وَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ جَدِّهِ عَلِیِّ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ أَخِیهِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عَلَیْهِمَا السَّلاَمُ قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنِ الدَّابَّةِ تَبُولُ فَیُصِیبُ بَوْلُهَا اَلْمَسْجِدَ أَوْ حَائِطَهُ أَ یُصَلَّى فِیهِ قَبْلَ أَنْ یُغْسَلَ قَالَ إِذَا جَفَّ فَلاَ بَأْسَ .»[4]

ما می‌گوییم:

۱. حضرت امام درباره این روایت می‌نویسد:

«والظاهر من فرض وقوعه فی الأبوال وصولها إلیه وتأثّره منها، فحینئذ یراد بقوله: «إن کان جافّاً» صیرورته جافّاً بعد وصول البول إلیه، لا إبداع الشکّ فی الوصول أو فرض عدمه؛ فإنّهما خلاف الظاهر منها، تأمّل.»[5]

---

[1] . تهذیب الاحکام، ج۱، ص۴۲۲، ح۱۳۳۷

[2] . وسائل الشیعة، ج۳، ص۴۱۱، ح۴۰۱۱

[3] . همان، ح۴۰۱۴

[4] . همان، ص۴۱۱، ح۴۰۱۱

[5] . کتاب الطهارة (امام خمینی)، ج۳، ص۴۰

۲. به نظر می‌رسد در روایت دوم، می‌توان پذیرفت که حضرت کاظم (ع)، احتمال عدم اصابت را مطرح کرده باشند. ولی در روایت اول، تعبیر «جفّ» به معنای خشک شدن است که دال بر خشکی بعد از تر شدن است.

دسته ششم) روایات دال بر طهارت

یک) « وَ عَنْهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ أَبِي الْأَغَرِّ النَّحَّاسِ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِنِّي أُعَالِجُ الدَّوَابَّ فَرُبَّمَا خَرَجْتُ بِاللَّيْلِ وَ قَدْ بَالَتْ وَ رَاثَتْ فَيَضْرِبُ أَحَدُهَا بِرِجْلِهِ أَوْ يَدِهِ ، فَيُنْضَحُ عَلَى ثِيَابِي فَأُصْبِحُ فَأَرَى أَثَرَهُ فِيهِ فَقَالَ لَيْسَ عَلَيْكَ شَيْءٌ .»[1]

ما می‌گوییم:

۱. در کافی راوی «ابی الاغرّ نخاس» ضبط شده است.

۲. نضح به معنای تراوش کردن است، پاشیدن.

۳. ابی الاغر نحاس هم ظاهراً ثقه است (چرا که صفوان و ابن ابی عمیر از او روایت دارند.)

۴. مرحوم خویی این روایت را ضعیف السند دانسته است.[2] اما به نظر روایت موثقه است.

۵. حضرت امام درباره این روایت می‌نویسند:

«ورواية النخّاس قال: قلت لأبی عبداللّه عليه السلام: إنّی اعالج الدوابّ، فربّما خرجت بالليل و قد بالت وراثت، فيضرب أحدها برجله أو يده، فينضح علی ثيابی، فأُصبح فأری أثره فيه، فقال: «ليس عليک شیء» . والظاهر أنّ المراد بالدابّة عند الإطلاق الخيل وأخواه، كما تشهد به رواية زرارة الآتية. نعم، يحتمل فی رواية النخّاس عدم العلم بوصول البول إلی ثيابه، لكن بعد فرض أنّها بالت وراثت، مع كون بولها وروثها فی مكان واحد، فلا محالة لو كانت الأبوال نجسة صارت الأرواث بملاقاتها نجسة، سيّما مع فرض دوابّ كثيرة فی مكان واحد. فنفی البأس عن الروث دليل علی عدم البأس فی أبوالها أيضاً.»[3]

دو) «وَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ حَرِيزٍ عَنْ زُرَارَةَ أَنَّهُمَا قَالاَ: لاَ تَغْسِلْ ثَوْبَكَ مِنْ بَوْلِ شَيْءٍ يُؤْكَلُ لَحْمُهُ.»[4]

سه) «عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ قَالَ: سَأَلَ زُرَارَةُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلاَمُ عَنِ الصَّلاَةِ فِي الثَّعَالِبِ وَ الْفَنَكِ وَ السِّنْجَابِ وَ غَيْرِهِ مِنَ الْوَبَرِ فَأَخْرَجَ كِتَاباً زَعَمَ أَنَّهُ إِمْلاَءُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ أَنَّ

---

[1] . وسائل الشيعة، ج۳، ص۴۰۷، ح۳۹۹۵

[2] . ن ک: التنقيح، ج۲، ص۳۸

[3] . كتاب الطهارة (امام خمینی)، ج۳، ص ۴۰

[4] . وسائل الشيعة، ج۳، ص۴۰۷، ح۳۹۹۷

الصَّلاَةَ فِی وَبَرِ کُلِّ شَیْءٍ حَرَامٍ أَکْلُهُ فَالصَّلاَةُ فِی وَبَرِهِ وَ شَعْرِهِ وَ جِلْدِهِ وَ بَوْلِهِ وَ رَوْثِهِ وَ أَلْبَانِهِ وَ کُلِّ شَیْءٍ مِنْهُ فَاسِدَةٌ لاَ تُقْبَلُ تِلْکَ الصَّلاَةُ حَتَّی تُصَلِّیَ فِی غَیْرِهِ مِمَّا أَحَلَّ اللَّهُ أَکْلَهُ ثُمَّ قَالَ یَا زُرَارَةُ هَذَا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّی اللَّهُ عَلَیْهِ وَ آلِهِ فَاحْفَظْ ذَلِکَ یَا زُرَارَةُ فَإِنْ کَانَ مِمَّا یُؤْکَلُ لَحْمُهُ فَالصَّلاَةُ فِی وَبَرِهِ وَ بَوْلِهِ وَ شَعْرِهِ وَ رَوْثِهِ وَ أَلْبَانِهِ وَ کُلِّ شَیْءٍ مِنْهُ جَائِزَةٌ إِذَا عَلِمْتَ أَنَّهُ ذَکِیٌّ قَدْ ذَکَّاهُ الذَّبْحُ فَإِنْ کَانَ غَیْرَ ذَلِکَ مِمَّا قَدْ نُهِیتَ عَنْ أَکْلِهِ وَ حَرُمَ عَلَیْکَ أَکْلُهُ فَالصَّلاَةُ فِی کُلِّ شَیْءٍ مِنْهُ فَاسِدَةٌ ذَکَّاهُ الذَّبْحُ أَوْ لَمْ یُذَکِّهِ.»[1]

[فنک: حیوانی شبیه روباه که در مصر معروف بوده است]

چهار) « وَ عَنِ الْمُفِیدِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِیهِ عَنْ سَعْدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ عَمْرِو بْنِ سَعِیدٍ عَنْ مُصَدِّقٍ عَنْ عَمَّارٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عَلَیْهِ السَّلاَمُ قَالَ: کُلُّ مَا أُکِلَ لَحْمُهُ فَلاَ بَأْسَ بِمَا یَخْرُجُ مِنْهُ.»[2]

پنج) « وَ عَنْهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنِ الْحَکَمِ بْنِ مِسْکِینٍ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ مُعَلَّی بْنِ خُنَیْسٍ وَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِی یَعْفُورٍ قَالاَ: کُنَّا فِی جَنَازَةٍ وَ قُدَّامَنَا حِمَارٌ فَبَالَ فَجَاءَتِ الرِّیحُ بِبَوْلِهِ حَتَّی صَکَّتْ وُجُوهَنَا وَ ثِیَابَنَا فَدَخَلْنَا عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ ، فَأَخْبَرْنَاهُ فَقَالَ لَیْسَ عَلَیْکُمْ بَأْسٌ»[3]

ما می‌گوییم

۱. مرحوم خویی این روایت را ضعیف السند دانسته است.[4]

۲. حضرت امام به این روایت بسیار بها می‌دهند و درباره سند آن می‌نویسند:

«ففی حسنة معلّی بن خنیس وعبداللّه بن أبی یعفور أو صحیحتهما قالا: کنّا فی جنازة و قدّامنا حمار فبال، فجاءت الریح ببوله حتّی صکّت وجوهنا وثیابنا، فدخلنا علی أبی عبداللّه علیه السلام فأخبرناه فقال: «لیس علیکم بأس» . ولیس فی سندها من یتأمّل فیه إلّاالحکم بن مسکین، و هو – مع کونه کثیر الروایة ومقبولها، وروایة مثل ابن أبی عمیر وابن محبوب وابن أبی الخطّاب و الحسن بن علی بن فضّال عنه، وکو نه کثیر الکتب – یندرج فی الحسان . بل عن الوحید فی «حاشیة المدارک» عن المحقّق الحکم بصحّة روایاته ، ومعه لا مجال للتوقّف فیها. و هی نصّ فی المطلوب، فیحمل علیها ما هو ظاهر فی وجوب الغسل لو سلّم ذلک.»[5]

---

[1] . کافی (ط- اسلامیه)، ج۳، ص۳۹۷، ح۱

[2] . وسائل الشیعة، ج۳، ص۴۰۹، ح۴۰۰۵

[3] . همان، ص۴۱۰، ح۴۰۰۷

[4] . التنقیح، ح۲، ص۳۸۳

[5] . کتاب الطهارة (امام خمینی)، ج۳، ص۴۰

۳. سند روایت از شیخ طوسی است که از «عنه» یعنی محمد بن احمد بن یحیی نقل می‌کند و سند شیخ به محمد بن احمد بی‌مشکل است، اما محمد بن حسین بن ابی الخطاب هم ثقه است و اما حکم بن مسکین ثقفی هم مروی عنه بزنطی و ابن ابی عمیر است و ابن ابی الخطاب هم از او روایات بسیار نقل کرده است. و اکثر روایت او دال بر وثاقت است و اما اسحق بن عمار که شیخ طوسی او را فطحی دانسته ولی او را ثقه برمی‌شمارد.[۱] و این در حالی است که برخی می‌نویسند استناد فطحی بودن به او نادرست است و لذا شیخ در رجال[۲] و نجاشی در رجال[۳] او را فطحی ندانسته‌اند.

اما عبدالله بن ابی یعفور از اجلاء و ثقات است که در نزد امام صادق (ع) بسیار محترم بوده است[۴]. ولی معلی بن خنیس محل اختلاف است، به گونه‌ای که نجاشی می‌نویسد جداً ضعیف است ولی در عین حال می‌نویسد که عده‌ای کتاب او را نقل کرده‌اند.[۵] اما بزنطی از او روایت دارد و در هر حال حتی اگر او ضعیف باشد چون در کنار ابن ابی یعفور قرار دارد، ضرری به وثاقت روایت نمی‌زند.

ممکن است تضعیف ابن خنیس به جهت مطلبی باشد که کشی[۶] نقل کرده و در آن ابن ابی یعفور و معلی بن خنیس نزد امام صادق (ع) رفته‌اند و در آن حضرت اعتقاد ابن خنیس را به غلو نسبت داده‌اند و از آن تبری جسته‌اند.

«محمّد بن الحسن البراثی وَ عُثْمَانُ، قَالاَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَزْدَادَ، عَنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ، عَنِ الْحَجَّالِ، عَنْ أَبِی مَالِک الْحَضْرَمِیِّ، عَنْ أَبِی الْعَبَّاسِ الْبَقْبَاقِ، قَالَ: تَدَارَأَ ابْنُ أَبِی يَعْفُورٍ وَ مُعَلَّی بْنُ خُنَيْسٍ ، فَقَالَ ابْنُ أَبِی يَعْفُور: الْأَوْصِيَاءُ عُلَمَاءُ أَبْرَارٌ أَتْقِيَاءُ، وَ قَالَ ابْنُ خُنَيْس: الْأَوْصِيَاءُ أَنْبِيَاءُ، قَالَ: فَدَخَلَا عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلاَمُ قَالَ: فَلَمَّا اسْتَقَرَّ مَجْلِسُهُمَا، قَالَ: فَبَدَأَهُمَا ابو عبد اللّه علیه السّلام فَقَالَ: يَا أَبَا عبد اللّه أبرأ ممن قال أنا أنبياء»[۷]

---

[۱]. فهرست طوسی، ص۳۹

[۲]. ص۳۳۱

[۳]. ص۷۱

[۴]. رجال نجاشی، ص۲۱۳

[۵]. همان، ص۴۱۷

[۶]. ص۲۴۷

[۷]. اختیار معرفة الرجال (کشی)، ج۲، ص۵۱۵